

Predlogi in komentarji na osnutek Programa državnih razvojnih prioritet in investicij Republike Slovenije za obdobje 2014–2017 (DRPi)

1. Splošni komentarji

V analizi stanja prioritet podjetnost in znanje ni opisano področje sodobne umetnosti, ki je izjemnega pomena za razvoj nevladnega sektorja kot posredno tudi gospodarstva in ostalih sektorjev, saj se na tem področju udejeva najbolj kreativen in produktiven del prebivalstva v Sloveniji. Tukaj vidimo priložnost v smislu **investicije na področje za katero obstaja domači potencial** (preko 2000 samozaposlenih v kulturi, ki delujejo predvsem skozi NVO). Prav tako tukaj vidimo rešitev slabosti: **Naraščajoča brezposelnost med mladimi**, saj bi se večina mladih z veseljem in v primeru ustreznih pogojev z veseljem zaposlilo v nevladnem sektorju na področju kulture, predvsem pa umetnosti. Mladi danes iščejo **dolgoročno spodbudna in ustvarjalna delovna mesta, ki pa so na področju sodobne umetnosti že ustvarjena, potreben je samo še strukturni "push", v smislu finančne investicije v razvoj.**

Namesto tega je v dokumentu vsa pozornost na področju kulture, namenjena razvoju kulturnih in kreativnih industrij, ki pa so žal v Sloveniji tako v širši javnosti kot v nekaterih strokovnih krogih razumljene predvsem v ožjem smislu – kot razvoj področja arhitekture, oblikovanja in industrijskega oblikovanja. Tudi UNESCO-va definicija kulturnih in kreativnih industrij se osredotoča predvsem na procese ustvarjanja, produkcije in komercializacije. Na ta način se v dokumentu odraža politika "negativne selekcije", ki takorekoč podcenjuje vse ostale umetniške zvrsti t.i. "živo umetnost" (ples, glasbo, gledališče, film....). Model spodbujanja oblikovanja (in kreativnih industrij nasploh) namreč ni primeren za druge produkcijske modele v kulturi, še posebej za t.i. žive umetnosti.

S področjem sodobne umetnosti se že vrsto let ukvarjajo številne nevladne organizacije (v naši mreži jih je cca 40, ki delujejo na področju uprizoritvene umetnosti; potem pa so še NVO ki delujejo na področju glasbe, filma, vizualnih umetnosti itd.), ki izvajajo programe, ki so v vsebinskem smislu profesionalni in konkurenčni tudi mednarodnim NVO iz tega področja, prav tako se iz takšnih NVO posredno oplaja tudi javni sektor (odzivnost, fleksibilnost delovne sile, know how, programiranje, pretok idej itd.) in tudi gospodarstvo (skozi festivale in raznovrstna gostovanja se oplaja tudi turizem, gostinstvo, prevozniška in distribucijska podjetja, oglaševanje, itd.). Medtem ko so v kadrovske in finančne smislu, te organizacije hudo podhranjene in zato še kako potrebne pomoči iz ESS skladov za njihov nadaljni razvoj na strukturni ravni. V tem pogledu ocenjujemo da je mesto kulture kot tudi kreativnih industrij v dokumentu opredeljeno zelo nejasno, v preveliki povezavi z ekonomskimi učinki in predvsem dejavnostmi kreativnih industrij in kulturnega turizma. Del kulture, ki zajema umetniško ustvarjanje, se mora v dokumentu posvetiti poseben razdelek, kjer je kultura opredeljena kot javna dobrina.

V zadnjih 3 letih se je kulturnih programov v NVO udeležilo preko 20.000 udeležencev, takšne organizacije pa s pridobivanjem evropskih finančnih sredstev v državno blagajno prispevajo preko 1/3 svojega letnega budgeta.

Po naših ocenah je v strategiji tudi polno govora o spodbujanju ustvarjalnosti in njene povezave z gospodarstvom, o konkretni podpori ustvarjalcem pa tako rekoč ni govora.

2. Konkretni predlogi

V prioriteti Podjetnost naj se z namenom širšega in vsevljučujočega razumevanja kulturnih in kreativnih industrij, na strani 19. doda stavek : Kreativne industrije vključujejo vse oblike kulturnih dobrin in le-te transformirajo v izdelke in storitve, ki predstavljajo samostojno produkcijo (filmsko, glasbeno, gledališko ...), raziskujejo nove življenjske potrebe – ali pa delujejo v podporo trženju (internetne rešitve, oglaševanje, tekstopisje in druga produkcija) – in predstavljajo osnovo za nadgradnjo v kakovostnih tržnokomunikacijskih konceptih pri pridobivanju lastnega trga in uveljavljanju lastnih blagovnih znamk za prodajo izdelkov in storitev na praviloma oddaljenih globalnih trgih.

“Kulturne in kreativne industrije (KKI) predstavljajo velik potencial za gospodarski razvoj. Pomembne so za gradnjo medgeneracijskega in medkulturnega dialoga ter grajenja skupnosti, na daljši rok pa preko vpliva na izobraževalni sistem zvišujejo kulturno osveščenost prebivalstva. Kulturne vsebine igrajo bistveno vlogo pri razvijanju informacijske družbe, izboljšujejo kakovost življenja, ohranjajo kulturno identiteto in prispevajo k socialni koheziji.

Kreativne industrije vključujejo vse oblike kulturnih dobrin in le-te transformirajo v izdelke in storitve, ki predstavljajo samostojno produkcijo (filmsko, glasbeno, gledališko ...), raziskujejo nove življenjske potrebe – ali pa delujejo v podporo trženju (internetne rešitve, oglaševanje, tekstopisje in druga produkcija) – in predstavljajo osnovo za nadgradnjo v kakovostnih tržnokomunikacijskih konceptih pri pridobivanju lastnega trga in uveljavljanju lastnih blagovnih znamk za prodajo izdelkov in storitev na praviloma oddaljenih globalnih trgih.

Stopnja rasti izvoza kreativnih izdelkov in storitev po podatkih UNCTAD je bila v Sloveniji v obdobju 2003–2008 12,6 %, kar nas uvršča na 9. mesto med EU-27, stopnja rasti uvoza izdelkov in storitev kreativnih industrij v istem obdobju je znašala 12,1 % (Prodan et al., 2011). KKI v Sloveniji zaposlujejo 2–8 % celotne delovne sile, ustvarijo 6 % bruto dodane vrednosti celotnega slovenskega gospodarstva in 44.867 evrov na zaposlenega, s čimer presegajo povprečje gospodarstva (MIZKŠ, 2012). “

V prioriteti Znanje naj se doda stavek:

V praksi ti posamezniki delujejo skozi nevladne organizacije (nemalokrat tako, da skozi njih ustvarjajo in jih hkrati tudi vodijo), saj se le tako lahko prijavljajo na javne razpise (ki favorizirajo predvsem referenčne NVO), ki so njihov edini vir dohodka. Samozaposlenim v kulturi s statusom, ki uveljavljajo pravico do plačila prispevkov namreč n trgu ne smejo usvarjati profita.

“Država skladno z javnim interesom za kulturo zagotavlja javne kulturne dobrine na področju uprizoritvene umetnosti na način javne službe in s podporo posamičnim kulturnim projektom ter javnim kulturnim programom. Izvajalci javnih kulturnih dobrin na področju uprizoritvene umetnosti so javni zavodi, katerih ustanovitelj je država, javni zavodi, katerih ustanoviteljica so lokalne skupnosti, nevladne organizacije in samostojni ustvarjalci na področju kulture. Na področju uprizoritvene umetnosti v Republiki Sloveniji deluje 13 javnih zavodov, v mrežo slovenskih institucionalnih gledališč je vključenih 13 slovenskih gledališč. Ob javnih zavodih na področju uprizoritvene umetnosti deluje tudi veliko nevladnih organizacij (**več kot 41 NVO**), ki jih na podlagi **projektnih** in programskih pogodb sofinancira ministrstvo pristojno za kulturo. To so organizacije s statusom pravne osebe, registrirane kot društvo, zavod ali ustanova. NVO s simbolično podporo iz državnega proračuna na področju uprizoritvene umetnosti izvajajo tudi programe poklicnega izobraževanja oziroma programe ali projekte izobraževanja za potrebe sodobne uprizoritvene umetnosti, ki jih formalni sistem izobraževanja ne omogoča. Javne kulturne dobrine na področju uprizoritvene umetnosti s svojo dejavnostjo zagotavljajo tudi samozaposleni v kulturi. Ti so posamezniki, fizične osebe, ki samostojno poklicno opravljajo kulturno dejavnost in so vpisani v razvid samozaposlenih v kulturi pri Ministrstvu za kulturo.

V praksi ti posamezniki delujejo skozi nevladne organizacije (nemalokrat tako, da skozi njih ustvarjajo in jih hkrati tudi vodijo), saj se le tako lahko prijavljajo na javne razpise (ki favorizirajo predvsem referenčne NVO), ki so njihov edini vir dohodka. Samozaposlenim v kulturi s statusom, ki uveljavljajo pravico do plačila prispevkov namreč n trgu ne smejo usvarjati profita.

Na področju uprizoritvene umetnosti je trenutno v razvid vpisanih 282 posameznikov, od tega ima pravico do plačila prispevkov za obvezno pokojninsko in invalidsko zavarovanje in za obvezno zdravstveno zavarovanje iz državnega proračuna 208 posameznikov (MK, 2011).”

V prioriteti Znanje : Usmeritve na podlagi Strategije razvoja Slovenije

2014–2020 naj se na str. 24 doda stavek: vzpostavitev kakovostnih umetniških akademij, ki usposablajo za deficitarne poklice v kulturi (koreograf, plesalec, producent, agent, promotor v kulturi itd.)

- Odpraviti strukturna neskladja med ponudbo in povpraševanjem na trgu dela – vpisna mesta na izobraževalnih institucijah, povečanje deleža diplomantov naravoslovja in tehnike, **vzpostavitev kakovostnih umetniških akademij, ki usposablajo za deficitarne poklice v kulturi (koreograf, plesalec, producent, agent, promotor v kulturi itd.)** za opravljanje deficitarnih poklicev, določitev izobraževalnih programov, ki se jih dodatno spodbuja, spremljanje zaposljivosti diplomantov, karierna orientacija za vse skupine delovno sposobnega prebivalstva.

V prioriteti Podjetnost na str. 34 naj se popravi:

“Nizko produktivnost je mogoče pripisati tudi težavam pri povezovanju področij znanosti, raziskav in razvoja s podjetniškim sektorjem (neučinkovit trikotnik znanja) in premajhni **spodbudi s strani gospodarstva in države, ki bi omogočila večjo vlogiokreativnih industrij pri dvigu dodane vrednosti.**”

V prioriteti Podjetnost na str. 34 se preferira preozko dojetje kulturnih in kreativnih industrij, saj je zoženo le na oblikovanje kot edini vir inovacij, kar seveda v daljši razvojni perspektivi lahko rezultira v “botoksizaciji” kulture. Zato naj se popravi tako:

Nova razvojna paradigma, koncept kreativnih industrij in še posebej njihovega povezovanja z ostalimi gospodarskimi sektorji, povezuje gospodarstvo in del kulture, kar vključuje ekonomske, kulturne, tehnološke in socialne vidike razvoja tako na makro kot mikro ravni. Bistvo nove razvojne paradigme je dejstvo, da so ustvarjalnost, znanje in dostop do informacij vse bolj prepoznani kot motorji gospodarske rasti in spodbujanja razvoja v globaliziranem svetu (UNCTAD, 2008). Tako so v l. 2003 kulturne in kreativne industrije prispevale 2,6 % ustvarjenega BDP v EU, v obdobju 1999–2003 pa je bila njihova rast 12,3 % odstotkov višja kot v EU od splošne gospodarske rasti (Evropska komisija, 2006). V Sloveniji naj bi njihov prispevek k ustvarjenemu BDP znašal 2,2 % v l. 2003. Leta 2009 so kreativne industrije v Sloveniji zaposlovale 33.758 ljudi, to je 4 % vseh zaposlenih prebivalcev Slovenije (MK, 2011).

V kontekstu spodbujanja razvoja gospodarstva so pomembni vse oblike kulturnih dobrin, ki se transformirajo v izdelke in storitve, ki predstavljajo samostojno produkcijo (filmsko, glasbeno, gledališko ...), raziskujejo nove življenjske potrebe – ali pa delujejo v podporo trženju (internetne rešitve, oglaševanje, tekstopisje in druga produkcija) – in predstavljajo osnovo za nadgradnjo v kakovostnih tržnokomunikacijskih konceptih pri pridobivanju lastnega trga in uveljavljanju lastnih blagovnih znamk za prodajo izdelkov in storitev na praviloma oddaljenih globalnih trgih.

ob ustreznem povezovanju oziroma vključevanju kreativnih industrij v procese v ostalih podjetjih, predstavlja pomembno gonilo inovacij – v najširšem smislu ga lahko razumemo kot most med kreativnostjo in inovacijami (Cox, 2005). Oblikovanje je pomemben vir inovacij in povečanja dodane vrednosti v tistih gospodarskih panogah, v katerih so investicije v R&R sicer nizke, kot npr. v pohištveni ali tekstilni industriji (DTI, 2005) ter kot tako predstavlja pomembno orodje pri prestrukturiranju podjetij in tradicionalnih gospodarskih panog. Podjetjem oblikovanje omogoča necenovno konkuriranje z diferenciacijo njihovih proizvodov ali storitev na podlagi njihove funkcije, estetike, trajnosti, zanesljivosti, ipd. Poleg tega uporaba oblikovanja podjetjem olajša izgradnjo prepoznavne podobe, trženje, gradi lojalnost blagovni znamki, optimizira produkcijski proces in tako zmanjšuje produkcijske stroške, itd. (DTI, 2005). V Sloveniji je razumevanje kulturnih in kreativnih industrij nasploh še vedno nepopolno vloge oblikovanja pri razvoju gospodarstva in celotne družbe še vedno nepopolno (MGRT, 2012). Zato je

vzpostavljenih povezav med kreativnim in ostalimi gospodarskimi sektorji bistveno premalo. Kulturne in kreativne industrije pomembno prispevajo k številu zaposlenih, ustvarjeni dodani vrednosti in rasti celotnega gospodarstva, pa tudi samih kulturnih in kreativnih industrij.

V prioriteti Vključujoča družba naj se z namenom širšega razumevanja kulture (ki ni zgolj storitev prostega časa in zabave) na str. 10 doda in popravi

Usmeritve na podlagi Strategije razvoja Slovenije 2014–2020:

- izboljšanje kvalitete življenja posameznikov in družin ter povečanje družbene povezanosti (kohezije) in socialne vključenosti vseh skupin prebivalstva.
- Spodbujanje razvoja novih storitev tudi v okviru socialnega podjetništva (zdravstvene storitve; socialnovarstvene storitve, storitve za otroke in mladino, storitve za invalide, storitve dolgotrajne oskrbe, storitve prostega časa in zabave v povezavi s turizmom in kulturo, **razvoj kulturnih storitev za plemenitenje duha in širjenje obzorij**) in novih oblik reševanja socialne problematike (npr. stanovanjske kooperative).

Pripravila Sandra Đorem, vodja projekta Mreža sodobnega plesa